

G. MIHELČIĆ, D. VUČKOV, *Osiguranje oduzimanja imovinske koristi...*
Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 34, br. 1, 417-441 (2013)

417

OSIGURANJE ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI OSTVARENE KAZNENIM DJELOM I PREKRŠAJEM NA NEKRETNINAMA I POKRETNINAMA

Dr. sc. Gabrijela Mihelčić, docentica
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
Mr. sc. Domagoj Vučkov, predsjednik Općinskog suda
Crikvenica

UDK: 343.272
Ur.: 20. veljače 2013.
Pr.: 20. ožujka 2013.
Pregledni znanstveni rad

Sažetak

Autori u radu analiziraju institut osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem kao posebnu vrstu osiguranja privremenim mjerama na pokretninama i nekretninama. Najprije se institut prikazuje s obzirom na posebna i opća pravila kojim je uređen. Potom se analiziraju ključna obilježja uređenja. Zaključno se uspoređuju posebna i opća pravila te prikazuju temeljne razlike u uređenju instituta prema pravilima ZPOIKOKDP-a u odnosu na uređenje prema pravilima OZ-a. Apostrofiraju se: a) pravni učinci koje proizvodi upis zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine u posebnom režimu, b) posebna pravila o oduzimanja i povjeravanje na čuvanje nekretnine, c) vrijeme za koje se privremena mjera određuje u posebnom režimu te d) izlučni prigovor.

Ključne riječi: *privremene mjere, nekretnine, pokretnine.*

I. UVOD

Osiguranje oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem uređeno je pravilima Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem¹ (čl. 1. t. b. ZPOIKOKDP). Odredbe ovog propisa, čl. 11. do 18. ZPOIKOKDP, uređuju: postupanje i nadležnost suda, pretpostavke za određivanje i provedbu osiguranja, ukidanje osiguranja te izlučnu zaštitu (zaštitu prava trećih osoba). Osiguranje oduzimanja imovinske koristi određuje se i provodi privremenim mjerama. Privremene mjere mogu se odrediti u vezi sa stvarima protivnika osiguranja, pokretnim i nepokretnim te subjektivnim imovinskim pravima čijih je nositelj protivnik osiguranja.

1 Narodne novine br. 145/10, dalje: ZPOIKOKDP.

Osiguranje oduzimanja imovinske koristi posebna je vrsta osiguranja privremenim mjerama koje, na općoj razini, uređuju pravila čl. 340. do 355. Ovršnog zakona² kao *lex generalis*.³ Međusobni odnos pravila općeg i posebnog režima, dakle pravila kojima je uređeno osiguranje privremenim mjerama u OZ-u i ZPOIKOKDP-u, uređuje pravilo *lex specialis derogat legi generali*. Ovo je predviđeno u čl. 1. st. 2. ZPOIKOKDP u kojem stoji da će se odredbe drugih zakona kojima se uređuje osiguranje oduzimanja imovinske koristi primjenjivati samo ako ZPOIKOKDP-om nije drukčije propisano. Jasnoće radi, treba odmah reći, da je osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama uređeno i čl. 50. do 61. Zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta,⁴ kojim je predviđen postupak po kojemu Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (dalje: USKOK) i sudovi privremenim mjerama (kao mjerama osiguranja) osiguravaju prisilno oduzimanje sredstava, prihoda ili imovine u vezi s kaznenim djelima iz čl. 21. ZUSKOK.⁵

Neizostavno valja imati u vidu i relevantna pravila čl. 271. Zakona o kaznenom postupku.⁶

S druge strane, kada je riječ o pravnim izvorima i njihovoj međusobnoj hijerarhiji, treba imati na umu da pravila OZ-a uređuju osiguranje novčanih i nenovčanih tražbina privremenim mjerama na stvarima i pravima protivnika osiguranja, dok pojedini posebni propisi, a koji sadrže pravila o osiguranju privremenim mjerama uređuju to osiguranje s obzirom, odnosno u vezi s određenom vrstom predmeta osiguranja, npr. za nematerijalizirane vrijednosne papire, brodove, zrakoplove i sl. kao posebna pravila.

Stoga, općim propisom koji uređuje osiguranje privremenim mjerama treba držati OZ-e, dok su svi ostali propisi posebni i to s obzirom na to: a) koja se vrsta tražbine osigurava i b) na kojem se predmetu osiguranja određuje privremena mjera.

2 Narodne novine br. 112/12, dalje: OZ.

3 V. IVIČEVIĆ KARAS, E., op. cit., Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem: neka otvorena pitanja i moguća rješenja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 18, broj 2/2011, str. 559.-563.

4 Narodne novine br. 76/09, 116/10, 57/11 i 136/12, dalje: ZUSKOK.

5 Važno je istaknuti da su pravila ovog propisa, kada je riječ o osiguranju oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama, usklađena s pravilima ZPOIKOKDP-a. Izvjesnu nedosljednost može provocirati sadržaj čl. 50. st. 2. ZUSKOK u kojem stoji da postupak osiguranja nije kazneni postupak i da se u njemu, na odgovarajući način, primjenjuju odredbe OZ-a, ako odredbama ZUSKOK-a nije što drugo propisano. Imajući, međutim, u vidu i pravila ZPOIKOKDP-a, točnija bi glasila formulacija „...ako pravilima ZPOIKOKDP-a i ZUSKOK-a nije što drugo propisano...“.

6 Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11 i 143/12, dalje: ZKP. Nadalje, valja voditi računa i o pravilima Zakona o potvrđivanju Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom od 8. studenog 1990., Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 14/97, dalje: ZPKPTPOPSKD, koja je na snazi u Republici Hrvatskoj (dalje: RH) od 2. siječnja 1998., te Zakona o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma sastavljena od 16. svibnja 2005., Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/08, dalje: ZPKVEPTPOPSKDFT, koja je na snazi u RH od 2. siječnja 2009.

Naravno, kada je u pitanju osiguranje oduzimanja imovinske koristi onda su pravila ZPOIKOKDP-a posebna, i primjenjuju se u prvom redu (imajući u vidu da su usklađena s pravilima ZUSKOK-a). Supsidijarna primjena pravila općeg propisa, odnosno OZ-a koja uređuju osiguranje privremenim mjerama na osiguranje oduzimanja imovinske koristi doći će u obzir kada se kumulativno ispune pretpostavke: 1) da određeno pitanje koje se tiče osiguranja oduzimanja imovinske koristi nije uređeno pravilima ZPOIKOKDP-a i 2) da pravilima ZPOIKOKDP-a nije određeno nešto drugačije. Isti kriterij vrijedi i u odnosu na posebne propise. Naime, kako je naprijed navedeno, i drugim je propisima, i to na posebnoj razini, uređeno osiguranje privremenim mjerama. Pravila tih propisa, u pravilu, predviđaju supsidijarnu primjenu ovršnih pravila (pravila OZ-a) na osiguranje privremenim mjerama. Takav je, npr. slučaj prema čl. 841. Pomorskog zakonika,⁷ čl. 175. Zakona o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu,⁸ i sl.

Neupitno, a u odnosu na pitanje u kojem rangu stoje pravila tih posebnih propisa i pravila ZPOIKOKDP-a, kada je riječ o osiguranju oduzimanja imovinske koristi, odgovor daje već citirano pravilo iz čl. 1. st. 2. ZPOIKOKDP koje isključuje primjenu pravila drugih propisa za sva ona pitanja koja su uređena pravilima ZPOIKOKDP-a.

Predmet analize u radu je osiguranje oduzimanja imovinske koristi u vezi sa stvarima (pokretnim i nepokretnim).

Kada je riječ o stvarima kao objektima osiguranja, čl. 11. st. 1. ZPOIKOKDP određuje da je radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi predlagatelj osiguranja ovlašten prije ili nakon pokretanja kaznenog postupka (postupka iz čl. 6. ZPOIKOKDP)⁹ predložiti osiguranje nekom od privremenih mjera kojom se postiže svrha osiguranja, a osobito:

a) zabranom otuđenja i opterećenja nekretnine, uz zabilježbu zabrane u zemljišnu knjigu, oduzimanje nekretnine i njezino povjeravanje na čuvanje i upravu

7 Narodne novine br. 181/04, 76/07, 146/08 i 61/11, dalje: PZ. Predmetnom odredbom predviđena je supsidijarna primjena OZ-a, pod pretpostavkom da pravilima PZ-a nije drugačije određeno. Nadalje, izrijeком se određuje da se na ovrhu na brodu (radi naplate novčane tražbine) na odgovarajući način primjenjuju pravila o ovrshi na nekretnini, a na ovrhu radi predaje broda, pravila o ovrshi radi predaje određene pokretnine (čl. 841. st. 4. i 5. PZ).

8 Narodne novine br. 132/98, 63/08 i 134/09, dalje: ZOSOZP. Supsidijarna primjena pravila OZ-a, određena je čl. 175. ZOSOZP na drugačiji način negoli spominjanim čl. 841. PZ. Naime, u čl. 175. ZOSOZP na primjenu pravila OZ-a upućuje se neizravno, tako što se određuje da će se, kada ZOSOZP-om nije određeno drugačije, na postupak ovrhe i osiguranja na zrakoplovu i teretu u zrakoplovu u zračnom prometu na odgovarajući način primijeniti odredbe čl. 867. do 988. PZ o postupku ovrhe i osiguranja na brodu i teretu na brodu.

9 Pravilima iz čl. 6. ZPOIKOKDP uređeno je postupanje suda po pravomoćnosti rješenja s naslova čl. 2. st. 3. ZPOIKOKDP. Njime je predviđena mogućnost provođenja postupka oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom u slučaju kada nije moguće voditi sam kazneni postupak, npr. radi smrti okrivljenika ili postojanja drugih okolnosti koje isključuju kazneni progon. Sud je, u skladu s ovim pravilom, ovlašten, a na prijedlog ovlaštenog predlagatelja: a) državnog odvjetnika, b) oštećenika kao tužitelja i c) privatnog tužitelja, provesti postupak oduzimanja imovinske koristi (i osiguranja iste) pod pretpostavkom da imovinska korist u odnosu na koju se postupa iznosi najmanje 5.000,00 kuna.

Uredu,¹⁰

b) zabranom protivniku osiguranja da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanjem pokretnina i povjeravanjem na čuvanje Uredu, te

c) oduzimanjem i polaganjem gotovoga novca i vrijednosnih papira te njihovom predajom Uredu.

Dikcija pravila upućuje da je osiguranje privremenim mjerama moguće tražiti: a) prije nego što je pokrenut kazneni postupak¹¹ te b) nakon pokretanja kaznenog postupka. Osiguranje se ostvaruje određivanjem i provedbom određene vrste privremene mjere koje su u zakonu dane primjerice, pa je dopušteno i moguće odrediti i provesti svaku privremenu mjeru kojom se ostvaruje svrha osiguranja.

Ovršna pravila, uređujući u čl. 345. OZ vrste privremenih mjera koje se mogu odrediti radi osiguranja novčane tražbine, slijede isti kriterij: zahtjev da se određenom vrstom privremene mjere ostvari svrha radi koje se osiguranje određuje i provodi. I ovdje su vrste privremenih mjera koje se mogu odrediti dane primjerice, a kada je riječ o stvarima kao predmetima osiguranja, navode se: a) zabrana protivniku osiguranja da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanje tih stvari i njihovo povjeravanje na čuvanje predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi, b) oduzimanje i polaganje gotovoga novca, vrijednosnih papira i sl. u sud, odnosno kod javnoga bilježnika te c) zabrana protivniku osiguranja otuđenja ili opterećenja nekretnine, uz zabilježbu te zabrane u zemljišnu knjigu.¹²

II. OSIGURANJE ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI PRIVREMENIM MJERAMA NA NEKRETNINAMA I POKRETNINAMA

1. Nadležnost za osiguranje

Postupak osiguranja oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama, odnosno osiguranje tim mjerama određuje sud po prijedlogu ovlaštene osobe-predlagatelja osiguranja. Sastav suda i stvarnu nadležnost sudova uređuju pravila iz čl. 11. st. 2. do 4. ZPOIKOKDP, te s njima, a u vezi sa stadijem kaznenog postupka, povezana pravila iz čl. 271. st. 2. ZKP. Tako, potonja određuju da tijekom istrage odluku (rješenje o određivanju privremene mjere) donosi sudac istrage, nakon

10 U smislu čl. 3. st. 1. t. 12. ZPOIKOKDP Ured je Središnji državni ured za upravljanje državnom imovinom ili drugo tijelo zakonom određeno za upravljanje državnom imovinom.

11 Pravilo iz čl. 12. st. 2. ZPOIKOKDP određuje da se osiguranje može odrediti i prije nego što je protivniku osiguranja omogućeno da se očituje o prijedlogu predlagatelja osiguranja.

12 V. usporedbe radi i čl. 951. st. 1. PZ kojim je određeno da prije pokretanja ili tijekom parničnoga, ovršnog ili upravnog postupka sud može radi osiguranja novčane tražbine predlagatelja osiguranja na njegov prijedlog odrediti svaku mjeru kojom se postiže svrha osiguranja, a osobito zabranu otuđenja ili drugog raspolaganja brodom, čuvanje broda i zaustavljanje broda, a uz uvjete utvrđene OZ-om, ako odredbama PZ-a nije drugačije predviđeno.

podizanja optužnice, ali izvan glavne rasprave optužno vijeće, a na glavnoj raspravi, sud koji vodi raspravu, tj. sudsko vijeće, odnosno sudac pojedinac.

Usporede li se predmetna pravila ZKP-a s posebnim pravilima iz čl. 11. st. 2. do 4. ZPOIKOKDP vidljivo je da, u suštini, korespondiraju, pa o prijedlogu za osiguranje:

a) odlučuje sud iz čl. 5. st. 3. ZPOIKOKDP, dakle sud koji vodi kazneni postupak i čl. 6. st. 6. ZPOIKOKDP, dakle sudac pojedinac suda koji bi bio nadležan za vođenje kaznenog postupka,

b) do podizanja optužnice sudac istrage, a nakon podizanja optužnice do njezina potvrđivanja optužno vijeće, a nakon potvrđivanja optužnice ili određivanja rasprave na temelju privatne tužbe sud pred kojim se ima provesti rasprava, te

c) do pokretanja postupka prema čl. 6. ZPOIKOKDP sudac istrage, a nakon njegova pokretanja sud pred kojim se ima provesti rasprava.

Za raspravu o nadležnosti, važno je uočiti da navedena pravila (i ona iz čl. 11. ZPOIKOKDP i s njima povezana pravila ZKP-a), sadrže, pored pravila o stvarnoj nadležnosti (funkcionalnoj nadležnosti)¹³ i sastavu suda, i neka pravila o mjesnoj nadležnosti (kao npr. čl. 5. st. 3. ZPOIKOKDP kojim je predviđena mjesna nadležnost suda koji vodi kazneni postupak).

Prema pravilima o mjesnoj nadležnosti iz čl. 20. do 24. ZKP, najopćenitije bi se mjesno nadležnim mogao držati sud mjesta na čijem je području kazneno djelo počinjeno ili pokušano. Ovo pravilo vrijedi i kada je riječ o mjesnoj nadležnosti suda za osiguranje oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom.¹⁴ Jednako, istina neizravno, proizlazi i iz čl. 52. st. 3. ZUSKOK koji, uređujući nadležnost suda za odlučivanje o produljenju roka na koji je mjera osiguranja određena, predviđa da je nakon započinjanja kaznenog postupka nadležan sud pred kojim se vodi kazneni postupak.

Sva naprijed navedena pravila odnose se na odlučivanje o prijedlogu za osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama, dakle određivanje

13 PAVIŠIĆ, B., KUNŠTEK, E., *Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem*, Dušević & Kršovnik, Rijeka, 2010., str. 57.

14 Kada je npr. riječ o privremenim mjerama na nekretninama, primjena pravila o mjesnoj nadležnosti, imaju za posljedicu da u nemalom broju slučajeva sudovi određuju, npr. privremenu mjeru zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine koja se nalazi na području nadležnosti drugog suda. U takvim se slučajevima sudovi susreću s nizom faktičnih poteškoća: potrebe hitne dostave rješenja o privremenoj mjeri nadležnom zemljišno-knjižnom sudu, osiguranju tajnosti istrage, odnosno osiguranju tajnosti akata donesenih tijekom istrage, i sl. V. npr. ŽS u Zagrebu, Kir-US-711/12 kojim je, između ostalog, određena privremena mjera i prema trećoj osobi (supruzi okrivljenika) te naložena provedba privremene mjere zabrane otuđenja ili opterećenja nekretnina na području nadležnosti Općinskog suda u ... i Sudska praksa pokazuje da ima i slučajeva kada je privremenu mjeru odredio inozemni sud, a koja se provodi u RH-a, npr. ŽS u Rijeci, Kir-449/10 odredio je privremenu mjeru zabrane otuđenja i opterećenja nekretnina u vlasništvu protivnika osiguranja, tj. okrivljenika koje se nalaze na području nadležnosti Općinskog suda u, a sve temeljem zamolnice Republike Njemačke u povodom rješenja suda u Augsburgu, IGS 373109, 506 Js 102870/09 kojim je protivniku osiguranja određena zabrana raspolaganja imovinom do visine od EUR-a.

osiguranja. Međutim, postupak osiguranja sastoji se od dva stadija: a) stadija određivanja osiguranja i b) stadija provedbe osiguranja. Nadležnost za postupanje ne mora biti jednako uređena u svakom od tih stadija. Tako je i u slučaju kada je riječ o provedbi privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi. Postoji posebno pravilo o provedbi rješenja o osiguranju privremenom mjerom prema kojem je za provedbu privremene mjere nadležan sud ili drugo tijelo određeno posebnim zakonom (čl. 11. st. 6. ZPOIKOKDP). Čl. 11. st. 7. i 8. ZPOIKOKDP izrijeком je predviđena hitnost u provedbi rješenja o osiguranju privremenom mjerom i određeno da se, radi provedbe, rješenje odmah dostavlja sudu ili drugom tijelu nadležnom za njegovu provedbu, a najkasnije prvoga narednog radnog dana nakon donošenja.

Uređenje nadležnosti prema čl. 52. ZUSKOK, sličnije je onom iz OZ-a koje je drugačije stipulirano, no u bitnom jednako. Naime, mjesno je nadležan za provedbu mjere osiguranja, sukladno ovom pravilu, sud koji bi bio mjesno nadležan za provedbu ovrhe. I ZUSKOK predviđa hitnost postupka (čl. 53. st. 2. ZUSKOK), te određuje da će sud obrazloženo rješenje o određivanju mjere osiguranja, radi provedbe, dostaviti protivniku osiguranja, banci i drugim osobama koje se bave platnim prometom te po potrebi i drugim državnim tijelima (čl. 56. st. 6. ZUSKOK).

Već je rečeno da je uređenje mjesne nadležnosti prema čl. 340. OZ uređeno drugačije. Naime, prema čl. 340. st. 1. OZ, prije pokretanja postupka o tražbini koja se osigurava (parničnoga ili drugoga sudskog postupka), za odlučivanje o prijedlogu za osiguranje privremenom mjerom i provedbu osiguranja, mjesno je nadležan sud koji bi bio nadležan za odlučivanje o prijedlogu za ovrhu, odnosno za provedbu ovrhe. Nakon što je postupak pokrenut, mjesno je nadležan sud pred kojim je postupak pokrenut uz mogućnost atrakcije nadležnosti ranije navedenog suda (čl. 340. st. 2. OZ).

2. Prijedlog za osiguranje

Prema odredbi čl. 341. st.1. OZ, osiguranje privremenom mjerom može se predložiti prije pokretanja sudskog postupka, tijekom postupka te nakon njegova završetka, sve dok ovrha ne bude provedena. I prema čl. 11. st. 1. ZPOIKOKDP, a kako je već prethodno navedeno, osiguranje privremenom mjerom može se predložiti (odrediti) prije i nakon pokretanja kaznenog postupka.¹⁵

Postupak osiguranja oduzimanja imovinske koristi pokreće predlagatelj osiguranja prijedlogom za osiguranje privremenom mjerom radi osiguranja imovinske koristi. Osiguranje privremenom mjerom ovlašten je, u prvom redu, predložiti:

15 V. i čl. 52. ZUSKOK koji određuje da odluku o privremenoj mjeri prije početka kaznenog postupka donosi sudac istrage, što upućuje da i ovaj propis predviđa mogućnost osiguranja privremenom mjerom prije pokretanja kaznenog postupka. Tako je npr. USKOK Rijeka u predmetu UK-13/09 od 10. siječnja 2012. „...podnio prijedlog za određivanje privremene mjere zabranom protivniku osiguranja I-opt. ... da otuđi ili optereti nekretninu-dvoiposobni stan u prizemlju i spremište br. 2 u prizemlju, ukupne površine 85,18 čm ...“ V. odluku ŽS u Zagrebu, K-US-33/10 kojem je citirani prijedlog USKOK-a u Rijeci usvojen.

a) državni odvjetnik (sukladno ovlasti iz čl. 271. st. 1. ZKP koji određuje da se, na prijedlog državnog odvjetnika, u kaznenom postupku mogu, a prema odredbama koje vrijede za ovršni postupak, odrediti privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi), zatim b) Ured (prema ovlaštenju iz čl. 53. st. 1. ZUSKOK), ali i c) oštećenik kao tužitelj, te d) privatni tužitelj. Da su posljednje navedene osobe ovlaštene tražiti osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama proizlazi iz čl. 17. st. 1. ZPOIKOKDP. Naime, ova odredba, uređujući odgovornost za štetu kao posljedicu privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi, predviđa odgovornost navedenih osoba u slučaju kada su one podnijeje prijedlog za određivanje privremene mjere.

Pravilima ZPOIKOKDP-a nije određeno što prijedlog za osiguranje oduzimanja imovinske koristi treba sadržavati, odnosno barem ne postoji takvo posebno pravilo. Odredbom čl. 341. st. 2. OZ određuje se da u prijedlogu predlagatelj osiguranja mora istaknuti zahtjev u kojemu će: a) označiti tražbinu čije se osiguranje traži, b) odrediti kakvu mjeru traži i vrijeme njezina trajanja te, kada je to potrebno, c) sredstva osiguranja kojima će se privremena mjera prisilno ostvariti i d) predmet osiguranja, uz odgovarajuću primjenu pravila OZ-a o sredstvima i predmetu ovrhe.

Supsidijarna primjena pravila OZ-a u odnosu na sadržaj prijedloga za osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama, uputila bi na zaključak da i takav prijedlog treba sadržavati elemente naveden u čl. 341. st. 2. OZ. Dakle, prijedlog za osiguranje oduzimanja imovinske koristi, a ovisno o tome koja se vrsta privremene mjere predlaže, treba sadržavati prijedlog da se u vezi s tom mjerom odredi i provede osiguranje, a kada je to potrebno i određenim ovršnim sredstvima na predmetu osiguranja.¹⁶

2.1. Tražbina koja se osigurava

Osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama određuje se i provodi radi osiguranja tražbine te koristi. Imovinska korist ostvarena kaznenim djelom oduzima se sudskom odlukom kojom se utvrđuje da je počinjeno kazneno djelo, odnosno da je ostvarena protupravna radnja (čl. 77. st. 1. Kaznenog zakona).¹⁷ Odredba čl. 77. KZ supstancijalno je pravilo kojom je predviđeno oduzimanje

¹⁶ Prema Diki, sadržaj prijedloga za osiguranje privremenom mjerom ovisi o pravozaštitnom učinku koji se mjerom namjerava ostvariti. Pri tom se razlikuje: a) ostvaruje li se taj učinak već dostavom rješenja o osiguranju, kada je u prijedlogu dovoljno istaknuti zahtjev za osiguranje koji odgovara kondemnatornom, odnosno konstitutivnom tužbenom zahtjevu, a sama se mjera sastoji u naredbi, zabrani, dopuštenju, i sl., s tim da kada radi osiguranja treba izvršiti upis u odgovarajući javni upisnik, odnosno evidenciju, treba stajati i odgovarajuća dispozicija o provedbi privremene mjere takvim upisom, ili b) kada za ostvarenje ovog učinka nije dovoljna samo dostava (upis) osiguranja, već se osiguranje treba prisilno ostvariti. U tom slučaju u prijedlogu treba zahtijevati i određivanje sredstava i predmeta osiguranja kojima će se kondemnacija prisilno ostvariti uz odgovarajuću primjenu pravila o sredstvima i predmetu ovrhe. DIKA, M., *Građansko ovršno pravo*, I. knjiga, *Opće građansko ovršno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 860.

¹⁷ Narodne novine br. 125/11 i 144/12, dalje: KZ.

imovinske koristi i, zapravo, konkretizirano opće načelo prema kojem nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom.

Oduzimanje imovinske koristi moguće je odrediti tako da se: a) odredi izravno oduzimanje neke stvari ili prava ostvarenih kao imovinska korist, i da se b) oduzimanje provede neizravno, tako što će sud naložiti počinitelju kaznenog djela da isplati odgovarajuću protuvrijednost imovinske koristi u novčanom iznosu (čl. 77. st. 4. KZ).¹⁸ Pravilom iz čl. 557. st. 1. ZKP predviđena je dužnost suda i drugog tijela pred kojima se vodi postupak da u tijeku postupka *ex offio* prikupljaju dokaze i istražuju okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinske koristi.

U pravilu se imovinska korist oduzima od počinitelja kaznenog djela, no može se oduzeti i od treće osobe na koju je prenesena, ako nije stečena u dobroj vjeri (čl. 77. st. 1. KZ). Posebne pretpostavke za oduzimanje imovinske koristi od treće osobe vrijede u predmetima iz nadležnosti USKOK-a gdje postoji pojam „kvalificirane“ treće osobe i predviđaju posebne pretpostavke vezane uz teret dokazivanja (u odnosu na pravilo iz čl. 77. st. 1. KZ).¹⁹ Tako se u čl. 78. st. 4. i 5. KZ određuje da će se imovinska korist oduzeti od člana obitelji počinitelja bez obzira po kojem se pravnom temelju kod njega nalazi i neovisno o tome živi li u zajedničkom kućanstvu s počiniteljem, kao i od druge osobe bez obzira na kojem pravnom temelju je stečena, ako ta osoba ne učini vjerojatnim da je korist stekla u dobroj vjeri i po razumnoj cijeni. Nadalje, čl. 78. st. 6. KZ predviđeno je da se u postupku propisanom posebnim zakonom imovinska korist ostvarena protupravnom radnjom može oduzeti i od sljednika osobe protiv koje je pokrenut kazneni postupak, ako ona umre.²⁰

Oduzimanje imovinske koristi sud može izreći u odluci kojom se utvrđuje da je okrivljenik počinio kazneno djelo koje je predmet optužbe u izreci koje će navesti koji se predmet, odnosno novčani iznos oduzima (čl. 560. st. 1. i 2. ZKP). Visinu iznosa imovinske koristi sud je ovlašten odmjeriti po slobodnoj ocjeni, ako bi njezino utvrđivanje bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka. Dakle, aproksimativno odrediti visinu, pa čak i ako se tijekom postupka steknu pretpostavke za točno utvrđenje visine novčane protuvrijednosti imovinske koristi.²¹

Što se tiče općeg pravila o dopuštenosti osiguranja oduzimanja imovinske koristi, prema pravilu iz čl. 271. st. 1. ZKP na prijedlog državnog odvjetnika mogu

18 Dispozicija kojom se izriče oduzimanje imovinske koristi treba sadržavati nalog počinitelju ili trećoj osobi: a) na predaju individualno određene pokretne ili nepokretne stvari (što uključuje i gotov novac i vrijednosne papire), b) na isporuku određene količine zamjenjivih stvari ili c) na plaćanje novčane protuvrijednost stečene imovinske koristi. DIKA, M., *Oduzimanje imovinske koristi u ovršnom postupku*, Policija i sigurnost, 1999., br. x., str. 282.

19 Prema pravilu iz čl. 78. st. 1. KZ na oduzimanje imovinske koristi od kaznenog djela za koje je nadležan USKOK primjenjuju se odredba čl. 77. KZ, ako samim čl. 78. KZ nije drugačije propisano.

20 Za postupak oduzimanja imovinske koristi, v. čl. 558. ZKP.

21 Prema: KATUŠIĆ JERGOVIĆ, S., *Privremene mjere osiguranja u kaznenom postupku-teorijski i praktični aspekti*, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, 2004., str. 273.

se u kaznenom postupku prema odredbama koje vrijede za ovršni postupak odrediti privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi.²²

Osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenim mjerama, u pravilu se, određuje radi osiguranja dospjele tražbine imovinske koristi. U vezi s pitanjem dospelosti tražbine, u praksi se smatra da u slučaju kada se optuženika oglasi krivim zbog učina kaznenog djela i utvrdi da imovinsku korist nije moguće oduzeti budući da se ona sastoji od novčanog iznosa koji optuženik tek treba dobiti, sud može i za takvo potraživanje odrediti osiguranje privremenom mjerom.²³ Ovo je u skladu s pravilom čl. 343. st. 1. OZ. prema kojem se privremene mjere mogu odrediti i radi osiguranja nedospjelih i uvjetnih tražbina.

2.2. Vrste privremenih mjera

Uvodno je navedeno da su vrste privremenih mjera kojima se osigurava oduzimanje imovinske koristi u zakonu dane primjerice, pa je radi osiguranja dopušteno odrediti bilo koju vrstu mjere kojom se ostvaruje svrha osiguranja, a posebno neku od mjere iz čl. 11. st. 1. ZPOIKOKDP.²⁴ Usporede li se mjere navedene u ovoj odredbi s onima iz čl. 345. OZ kojim su predviđene privremene mjere radi osiguranja novčane tražbine, vidljivo je da se lista mjera u bitnom podudara kada je riječ o stvarima kao predmetima osiguranja i nema značajnijih razlika. Usporedbe radi, zapravo, i pravila PZ-a i ZOSOZP-a ne predviđaju suštinski drugačije mjere, već je samo riječ o mjerama koje su prilagođene naravi i vrsti predmeta osiguranja, npr. čuvanje broda i zaustavljanje broda,²⁵ zaustavljanja i čuvanja zrakoplova²⁶ i sl.

Riječ je o dvije grupe mjera. Prve, koje se odnose na zabranu protivniku osiguranja da otuđi ili opteretiti stvar koja je predmet osiguranja (pokretne i nepokretne) i druge koje su usmjerene na oduzimanje predmeta osiguranja i njegovo povjeravanje na čuvanje i upravo određenoj osobi.

Ove se mjere bitno razlikuju, u prvom redu, po svom sadržaju i dosegu. K tome i s obzirom na važnu ulogu koju u odnosu na mjeru zabrane otuđenja i opterećenja imaju različiti javni upisnici, odnosno registri. Naime, upisom ove mjere u različite

22 Budući da se imovinska korist oduzima od svih sudionika kaznenog djela koji su je stekli kao i od osoba na koje je imovinska korist prenesena, a koji nisu sudionici kaznenog djela (pod određenim pretpostavkama), to se i privremena mjera osiguranja oduzimanja imovinske koristi može odrediti i u odnosu na treće osobe, v. npr. rješenja ŽS u Rijeci, Kir-Us-54/11 od 2. kolovoza 2011., te rješenje ŽS u Zagrebu, Kir-US-711/12 od 28. prosinca 2012. kojima su određene privremene mjere zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine u odnosu na supružnike okrivljenih.

23 VS, Kž-2078/77 od 21. veljače 1979., prema: KATUŠIĆ JERGOVIĆ, S., op. cit., str. 273.

24 V. PAVIŠIĆ, B., Komentar Zakona o kaznenom postupku s prilogima, Žagar, Rijeka, 2005., str 169.

25 Čl. 951. st. 1. PZ, v. bilješku 12.

26 V. čl. 951. st. 1. PZ i čl. 175. ZOSOZP o odgovarajućoj primjeni čl. 867. do 988. PZ. V. čl. 170. i 171. za privremenu mjeru zaustavljanja i čuvanja zrakoplova.

evidencije omogućuje se publiciranje činjenice da je mjera određena, a time i njezini pravni učinci *erga omnes*. Tako će se, npr. zabrana otuđenja i opterećenja nekretnine upisati u zemljišnu knjigu, broda u upisnik brodova, zrakoplova u Hrvatski registar civilnih zrakoplova, pokretnina (kada se ta mjera upisuje) u Upisnik sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima i pravima (dalje: Upisnik ili USJBO). Ovdje treba imati u vidu da je posljednje navedena evidencija upisnik u koji se upisuju prava i mjere na pokretninama, dok su ostale evidencije upisnici nekretnina, zrakoplova, brodova i sl. kao predmeta osiguranja.

2.3. Predmet osiguranja

2.3.1. Da bi na pojedinom predmetu osiguranja bilo dopušteno odrediti osiguranje potrebno je da taj predmet nije izuzet od osiguranja, odnosno da na njemu osiguranje nije ograničeno.²⁷ Pravila ZPOIKOKDP-a ne određuju ništa posebno o izuzimanju ili ograničenju. Kada je riječ o ovršnim pravilima, apsolutno su izuzete od osiguranja, prema čl. 4. st. 4.-6. OZ: stvari izvan prometa, druge stvari za koje je to posebnim zakonom određeno, kao i objekti, oružje i oprema namijenjeni obrani te oprema i objekti namijenjeni radu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravosudnih tijela. Liste pojedinih stvari (pokretnih i nepokretnih) sadrže pravila o apsolutnom, odnosno relativnom izuzimanju od osiguranja, a nalaze se u pravilima OZ-a,²⁸ odnosno u posebnim propisima.²⁹

2.3.2. Neovisno predlaže li se prijedlogom za osiguranje oduzimanja imovinske koristi zabrana otuđenja i opterećenja predmeta osiguranja ili prinudna uprava nad predmetom osiguranja, osiguranje privremenom mjerom može se, u pravilu, odrediti samo na pokretnini i nekretnini koja je u vlasništvu ili suvlasništvu protivnika osiguranja.

27 PAVIŠIĆ, B., KUNŠTEK, E., op. cit., str. 57.

28 Prema čl. 91. st. 1. OZ ne mogu biti predmet osiguranja poljoprivredno zemljište i gospodarske zgrade poljodjelca u opsegu potrebnom za njegovo uzdržavanje i uzdržavanje članova njegove uže obitelji te drugih osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati. Lista pokretnina izuzetih od osiguranja, odnosno pokretnina na kojim je osiguranje ograničeno sadrži čl. 135. OZ. Za izuzimanje od ovrhe i ograničenje ovrhe na imovini pravnih osoba v. čl. 241. OZ *et seq.*

29 Npr. prema čl. 843. PZ ne mogu biti predmet osiguranja: 1) ratni i s njima izjednačeni brodovi, javni brodovi, 2) strani brodovi u neškodljivom prolasku teritorijalnim morem RH, te 3) strani brodovi koji se zadržavaju na unutarnjim morskim vodama RH, izuzev ako se postupak provodi radi osiguranja tražbina koje su nastale za prolaska i zadržavanja broda na području RH. Sličan kriterij koristi i čl. 168. ZOSOZP, prema kojem, osim kod osiguranja tražbina nastalih tijekom preleta ili zadržavanja zrakoplova na teritoriju RH, ne mogu biti predmetom osiguranja: 1) vojni, carinski i policijski zrakoplovi, te zrakoplovi koji se upotrebljavaju za pružanje zdravstvenih usluga u zračnom prometu ili protupožarni zrakoplovi, 2) inozemni zrakoplov koji u skladu s valjanim propisima prelijeće preko teritorija RH ili sleti na aerodrom na teritoriju RH zbog više sile ili radi sigurnosti zračnog prometa (zrakoplov u nuždi), dok traje viša sila ili razlozi sigurnosti prometa, te kada sleti po naredbi nadležnog tijela.

To implicira primjena pravila o ovrsi na nekretnini iz čl. 79. do 132. OZ, a među njima i pravila iz čl. 82. OZ o dokazu prava vlasništva ovršenika na nekretnini i traženim pretpostavkama (v. i čl. 83. OZ).³⁰

Vezano uz pokretne kao predmet osiguranja, primarno se osiguranje određuje na pokretninama u vlasništvu ili suvlasništvu protivnika osiguranja. No ovršna pravila o ovrsi na pokretninama u pravcu vlasništva pokretnina sadrže i dvije predmnjeve o vlasništvu ovršenika na pokretnini. Tako se, prema čl. 138. st. 2. OZ ovrha pljenidbom i sastavljanjem pljenidbenog popisa pokretnina provodi na pokretninama u posjedu ovršenika, s tim da se predmnijeva: a) da ovršeniku pripadaju pokretne koje ima na sebi, odnosno koje se nalaze na ili u njegovoj nekretnini, u stanu u kojemu stanuje, te u poslovnoj prostoriji koju je zakupio (čl. 138. st. 4. OZ) i b) da su bračni drugovi suvlasnici u jednakim dijelovima svih pokretnina koje se zateknu u njihovoj kući, stanu, poslovnoj prostoriji ili drugoj nekretnini (čl. 138. st. 5. OZ).

Što se tiče ovršenikovih pokretnina koje se nalaze u posjedu treće osobe, prema ovršnim pravilima iz čl. 138. st. 6. i 7. OZ, one se mogu popisati samo ako treće osoba na to pristane. U suprotnom, sud na ovrhovoditelja, na njegov prijedlog, prenosi ovršenikovo pravo na predaju stvari. Posebna pravila iz čl. 56. st. 2. i 3. ZUSKOK sadrže drugačija rješenja po ovom pitanju, a na tragu, *infra* navedenih, pravila iz čl. 78. KZ. Tako se određuje da će u rješenju o osiguranju sud odrediti da se mjera osiguranja odnosi i na protivnikova sredstva, prihode ili imovinu za koji predlagatelj učini vjerojatnim da se po bilo kojem pravnom temelju nalaze:

a) kod protivnikovog bračnog ili izvanbračnog druga, srodnika u ravnoj lozi, srodnika u pobočnoj lozi do trećeg stupnja zaključno te srodnika po tzbini do drugog stupnja zaključno i posvojenika i posvojitelja, te

b) kod druge fizičke ili pravne osobe, osim ako ima mjesta primjeni pravila o zaštiti poštenog stjecatelja.

2.3.3. Nekretnina ili pokretnina za koju se predlaže osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenom mjerom treba biti određena i individualizirana, primarno, u skladu s pravilima stvarnog i zemljišnoknjižnog prava (v. čl. 2. i 9. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima³¹ i čl. 2. i 10. Zakona o zemljišnim knjigama³²) te pravilima posebnih propisa.^{33 34} Posebno je važno da

30 Za nekretninu kao predmet osiguranja, v. čl. 81. OZ.

31 Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, dalje: ZV.

32 Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08, 126/10, dalje: ZZK.

33 Prema čl. 209. st. 4. PZ za sva stvarna prava u pogledu broda i jahte na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ZV-a, ako PZ-om nije drugačije određeno.

34 Npr. za državnu pripadnost, identifikaciju, upis i brisanje broda, v. čl. 179.-207. PZ. V. čl. 3. i 4. Pravilnika o upisu pomorskih brodova u određene upisnike, podacima koji se unose u list a glavne knjige upisnika brodova, zbirkama isprava, pomoćnim knjigama koje se vode uz upisnike brodova i obrascima tih isprava i knjiga, te nadležnosti lučkih kapetanija za upis pomorskih brodova, Narodne novine br. 67/95 i 57/04, dalje: PUPB. Za upis u Hrvatski

predmet osiguranja na kojem se osiguranje ustanovljuje primjenom odgovarajućih registarskih propisa bude označen kako to određuju odgovarajući registarski propisi kao pretpostavku za upis.

3. RJEŠENJE O OSIGURANJU

Postupajući po prijedlogu predlagatelja osiguranja za osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenom mjerom sud će odrediti osiguranje ako je udovoljeno pretpostavkama za određivanje osiguranja. Imajući u vidu čl. 342. OZ u rješenju o određivanju osiguranja privremenom mjerom sud će: a) odrediti privremenu mjeru određene vrste, b) vrijeme za koje se određuje te c) ako je to potrebno s obzirom na vrstu mjere i svrhu koja se njome treba postići i ako je to predlagatelj predložio, sredstva kojima će se mjera prisilno ostvariti te predmet osiguranja, uz odgovarajuću primjenu pravila o određivanju sredstava i predmeta ovrhe u rješenju o ovrši. Dakle, a u vezi s tim kakvi se pravni učinci namjeravaju ostvariti privremenom mjerom i ostvaruju li se ti učinci već samom dostavom rješenja o osiguranju, dispozicija rješenja sadržavat će odgovarajuću kondemnaciju, odnosno konstituciju u slučaju kada se pravni učinak osiguranja privremenom mjerom ostvaruje već dostavom rješenja. Posebno je važno, kada se mjera upisuje u javni registar, da rješenje sadrži nalog za upis upravljen na određeni predmet osiguranja označen onako kako to zahtijevaju registarska pravila.³⁵ U slučaju kada za ostvarenje pravnih učinaka privremene mjere nije dovoljna samo dostava rješenja o osiguranju, već mjeru treba prisilno ostvariti, rješenje će sadržavati i sredstva i predmet kojim će se kondemnacija prisilno ostvariti.

3.1. Pretpostavke za određivanje privremene mjere

Prema čl. 344. st. 1. OZ privremena mjera radi osiguranja novčane tražbine može se odrediti ako: a) predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje tražbine i b) opasnost da će bez takve mjere protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbine tako što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati,³⁶ s tim da se predmnjeva postojanje takve opasnosti ako se tražbina ima ostvariti u inozemstvu (čl. 344. st. 3. OZ). Predmnjeva je *presumptio iuris*, pa protivnik osiguranja može dokazivati suprotno.³⁷ Prema ovršnim pravilima, predlagatelj ne mora dokazivati postojanje opasnosti kao pretpostavke za određivanje privremene mjere, ako učini vjerojatnim da bi predloženom mjerom protivnik osiguranja pretrpio samo neznatnu štetu (čl. 344. st. 2. OZ).

registar civilnih zrakoplova, državnu pripadnost i registracijske oznake zrakoplova, v. čl. 45. *et seq.* Zakona o zračnom prometu, Narodne novine br. 69/09 i 84/11, dalje: ZZP.

35 Npr. za nekretnine čl. 10. st. 2. ZZK prema kojem odluke o knjižnim pravima moraju sadržavati oznake i podatke o katastarskom broju i površini katastarskih čestica, kao i o katastarskoj općini u kojoj leže, onako kako su ti podatci označeni u zemljišnoj knjizi.

36 Obje pretpostavke trebaju biti ispunjene kumulativno.

37 V. čl. 355. OZ u vezi s čl. 333. st. 3. OZ.

Pitanje opasnosti da bi protivnik osiguranja spriječio ili znatno otežao naplatu tražbine time što bi svoju imovinu otuđio, prikrio ili na drugi način njome raspolagao bez privremene mjere, kao pretpostavka određivanja privremene mjere pravilima ZPOIKOKDP-a uređeno je u jednom posebnom slučaju na razini *presumptio iuris*.³⁸ Naime, čl. 12. st. 1. ZPOIKOKDP određeno je da se pretpostavlja postojanje opasnosti da tražbina RH-a glede oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom neće moći biti ostvarena, ili da će njezino ostvarenje biti otežano ako privremena mjera ne bude određena. Dakle, predlagatelj osiguranja jedino treba učiniti vjerojatnim postojanje novčane tražbine imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom čije se osiguranje traži.³⁹ Međutim, ovo vrijedi samo kada je u pitanju osiguranje tražbine imovinske koristi Republike (na bilo kojoj stvari kao predmetu osiguranja). Kada je riječ o osiguranju tražbina oštećenika kao tužitelja ili privatnog tužitelja, postojanje opasnosti kao pretpostavka osiguranja u režimu je *presumptio iuris*.

Važno je u vezi s osiguranjem oduzimanjem imovinske koristi privremenim mjerama prema čl. 55. ZUSKOK naglasiti da je u smislu ove odredbe za osiguranje potrebno da se kumulativno ispune sljedeće pretpostavke:

a) postojanje osnova sumnje da su sredstva, prihod ili imovina izravno ili neizravno ostvareni kaznenim djelom iz nadležnosti USKOK-a,

b) postojanje osnova sumnje da su ukupna sredstva, prihodi i imovina stečeni kao imovinska korist od kaznenog djela,

c) utvrđenje da vrijednost tih sredstava, prihoda ili imovine prelazi ukupnu svotu od 100.000,00 kn te

d) postojanje osnova sumnje da će počinitelj kaznenog djela iz čl. 21. ZUSKOK prije započinjanja kaznenog postupka ili u njegovu tijeku onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje sredstva, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom.

S tim da, kada je i inače riječ o osiguranju privremenom mjerom u tzv. USKO-čkim predmetima, svakako treba imati u vidu čl. 56. i 57. ZUSKOK, i činjenicu da se, u skladu s ovim odredbama, pretpostavke za osiguranje privremenim mjerama, zapravo, preispituju retroaktivno.

Naime, prema čl. 56. st. 4. ZUSKOK, sud mjeru osiguranja određuje odmah, a najkasnije dvanaest sati nakon primitka zahtjeva predlagatelja. Nakon toga je dužan u roku od 21 dan, a kako određuje čl. 57. st. 1. ZUSKOK, održati ročište za potvrdu rješenja o osiguranju i na tom ročištu ukinuti ili potvrditi rješenje o mjeri osiguranja (čl. 56. st. 2. ZUSKOK). Ako potvrdi rješenje, sud će za rok od šest mjeseci produljiti vrijeme za koje je mjera određena, vodeći računa o težini kaznenog djela,

38 U literaturi se posebno naglašava značaj ovog pravila: IVIČEVIĆ KARAS, E., op. cit., str. 575.-576., MILIVOJEVIĆ, L., Oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem s osvrtnom na novo zakonodavno rješenje, Hrvatska pravna revija, 2011., br. 4., str. 57., KALEB, Z., Oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem, Pravo i porezi, 2012., br. 2., str. 61.-62.

39 Što ne utječe na pravo protivnika osiguranja na naknadu štete prouzročene neosnovanom privremenom mjerom. PAVIŠIĆ, B., KUNŠTEK, E., op. cit., str. 58.

opasnosti da bi se bez mjere osiguranja onemogućilo ili znatno otežalo oduzimanje imovinske koristi te imovinskim prilikama protivnika osiguranja kao i osoba koje je on po zakonu dužan uzdržavati (čl. 56. st. 5. ZUSKOK).

3.2. Sadržaj rješenja

Pravila ZPOIKOKDP-a određujući u čl. 11. st. 2. ZPOIKOKDP da o prijedlogu za osiguranje nadležni sud odlučuje rješenjem, ne govore previše o sadržaju rješenja o osiguranju oduzimanja imovinske koristi privremenom mjerom. Što je razložno kada se ima u vidu opće pravilo iz čl. 342. st. OZ u kojem se propisuje da će sud, u rješenju o određivanju privremene mjere, ako je to potrebno s obzirom na vrstu mjere i svrhu koja se njome treba postići, odrediti na prijedlog predlagatelja osiguranja i sredstva kojima će se ona prisilno ostvariti te predmet osiguranja, uz odgovarajuću primjenu pravila o određivanju sredstava i predmeta ovrhe u rješenju o ovrši. Što, u najbitnijem znači, da će rješenje o osiguranju privremenom mjerom sadržavati: a) vrstu privremene mjere, b) vrijeme trajanja mjere te c) sredstva i predmet osiguranja privremenom mjerom, odnosno potrebnima za njezinu provedbu.

Ipak, treba upozoriti, a kada je riječ o sadržaju rješenja o osiguranju, na postojanje posebnog pravila iz čl. 56. st. 4. ZUSKOK prema kojem će u rješenju kojim se određuje mjera osiguranja sud označiti: a) vrijednost sredstva, odnosno iznos prihoda ili koristi ostvarene kaznenim djelom i b) vrijeme za koje se ona određuje (što korespondira s ovršnim pravilima). Postoji i posebna predmnjeva o dospjelosti tražbine imovinske koristi oduzete kaznenim djelom. Tako se u čl. 56. st. 7. ZUSKOK određuje da se ta tražbina danom otvaranja stečajnog postupka nad protivnikom osiguranja smatra dospjelim iznosom na kojem postoji pravo razlučnog namirenja.

3.2.1. Određivanje vrste privremene mjere

3.2.1.1. Zabrana otuđenja i opterećenja predmeta osiguranja

Radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi može se odrediti privremena mjera zabrane protivniku osiguranja da otuđi i optereti određenu nekretninu ili pokretninu.

3.2.1.1.1. Zabrana otuđenja i opterećenja pokretnina jedna je od mjera za koje je čl. 6. Zakona o Upisniku sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima i pravima⁴⁰ određeno da se upisuju u USJBO, kada se ne upisuju u koju drugu javnu knjigu.⁴¹ Upis predviđa i uređuje i posebno pravilo iz čl. 13. ZPOIKOKDP. Ono određuje da, u slučaju kada se privremena mjeru upisuje u javni upisnik (zemljišne knjige, upisnik brodova, upisnik

⁴⁰ Narodne novine br. 121/05, dalje: ZU.

⁴¹ Prema čl. 6. st. 1. t. 5. ZU, u Upisnik se, između ostalog, upisuju mjere zabrane otuđenja ili opterećenja predmeta osiguranja, određene u skladu sa zakonom.

zrakoplova, USJBO i sl.), odluka suda treba sadržavati i takav nalog za upis (čl. 13. st. 1. ZPOIKOKDP).

Zabrana otuđenja ili opterećenja pokretnine upisuje se u Upisnik tzv. glavnim upisom.⁴² Glavni upis je, kako propisuje čl. 7. st. 2. ZU, između ostalog, upis mjere zabrane otuđenja ili opterećenja. Postupak glavnog upisa provodi se prema pravilima čl. 22. *et. seq.* ZU. Upisom zabrane otuđenja i opterećenja pokretnine u Upisnik osiguravaju se publicitetni učinci zabrane i ostvaruje djelovanje *erga omnes*. Naime, prema čl. 19. ZU, publicitetni učinci upisa zabrane otuđenja i opterećenja pokretnina u Upisnik djeluju prema trećima od trenutka kada je prijedlog za upis primljen u Službi upisa, osim ako im zabrana nije bila priopćena ranije na koji drugi način prema pravilima ZU-a.

Upis više zabrana otuđenja i opterećenja na pokretnini ravna se pravilima o prvenstvenom redu. Zabrane se upisuju redom kojim ih je Služba upis primila (čl. 13. st. 1. ZU). Za zabranu otuđenja i opterećenja osiguran je privilegirani prvenstveni red kada konkurira s prijedlozima za upis založnog prava i prijenosa prava vlasništva i drugih prava. Tako se, prema čl. 17. st. 3. ZU, smatra kada su istodobno zaprimljene isprave na temelju kojih treba provesti upis založnog prava uz pristanak protivnika osiguranja i odluka o zabrani otuđenja ili opterećenja da je odluka o zabrani otuđenja ili opterećenja stigla ranije. Isto vrijedi i kada istodobno stignu prijedlog za prijenos prava vlasništva i drugih prava i odluka na temelju koje treba upisati zabranu otuđenja i opterećenja (čl. 18. st. 4. ZU).

Glavni je učinak zabrane otuđenja i opterećenje pokretnine u tome što su eventualna otuđenja i opterećenja koje protivnik osiguranja učini protivno zabrani bez pravnoga učinka kako unisono određuju čl. 345. st. 4. OZ i čl. 14. ZPOIKOKDP, s tim što ovršna pravila sadrže rezervu vezanu uz mogućnost primjene pravila o zaštiti poštenoga stjecatelja,⁴³ što posebnim pravilima nije predviđeno.⁴⁴

3.2.1.1.2. U poseban se upisnik upisuju zabrane otuđenja i opterećenja motornog vozila To proizlazi iz odgovarajuće primjene pravila čl. 20. Pravilnika o registraciji i označavanju vozila⁴⁵ kojim je predviđeno da će evidencija o registriranim i označenim vozilima, a na temelju rješenja o ovrsi, sadržavati i zabilježbu ovrhe na motornom vozilu, upisom ograničenja: „ovrha-zabrana

42 Kada je riječ o zabrani otuđenja i opterećenja pokretnine treba uočiti da za ovu mjeru nije predviđeno, kao kod nekretnina, da će se zabilježiti u USJBO. Time je njezina sudbina različita od sudbine zabilježbi koje se predviđaju ZU-om u čl. 7. st. 3. ZU, a prema kojem je zabilježba upis kojim se uz glavni upis naznačuje određeno svojstvo ili svrha upisanog prava odnosno upisa, npr. ovršivosti založnog prava, okolnost da je vlasništvo stvari ili pravo preneseno radi osiguranja, postojanje spora u vezi s kojim od upisa, okolnost da je izjavljen pravni lijek protiv odluke na temelju koje je obavljen koji od upisa, da je ta odluka postala pravomoćna, da je pokrenut postupak za brisanje upisa, da je pokrenut postupak prisilnog ostvarenja osiguranog prava i sl. i koje se upisuju primjenom čl. 28. ZU.

43 V. i pravila o brisovnoj tužbi iz čl. 34. ZU.

44 Čl. 14. ZPOIKOKDP glasi: „Pravni posao kojim protivnik osiguranja nakon upisa privremene mjere u javni upisnik raspolaže sa stvari ili pravom koje je predmet osiguranja, nema pravnog učinka.“

45 Narodne novine br. 151/08, 89/10 i 104/10, dalje: PROV.

otuđenja,“ a na temelju pravomoćnog zaključka Službe upisa Agencije i broj zaključka o upisu sudskog ili javnobilježničkog osiguranja tražbine vjerovnika. Ovo se ograničenje, odnosno pravo ili mjera iz zaključka o upisu, upisuje i u prometnu dozvolu i knjižicu vozila u prostor za napomenu.

3.2.1.1.3. U posebne se upisnike upisuju zabrane otuđenja brodova i zrakoplova.⁴⁶ U tom je pravcu u čl. 963. st. 1. PZ određeno da će sud, kada odredi privremenu mjeru zabrane otuđenja ili raspolaganja brodom, narediti istovremeno da se ta mjera zabilježi u upisnik brodova u koji je brod upisan. Prema pravilu iz čl. 201. PZ, zabrana otuđenja i opterećenja upisuje se u list C uloška glavne knjige upisnika.⁴⁷

Pravila o prvenstvenom redu sadrži čl. 266. PZ koji određuje da je za prvenstveni red upisa mjerodavno vrijeme kad je prijedlog upisa stigao lučkoj kapetaniji koja vodi upisnik brodova u koji se obavlja upis (čl. 266. st. 1. PZ). Konkurencija istodobno pristiglih prijedloga za upis riješena je čl. 266. st. 2. PZ tako da upisi obavljeni na temelju prijedloga koji su stigli u isto vrijeme imaju isti prvenstveni red, ako drugim zakonom nije drugačije određeno.

Prema čl. 21. b. Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja hrvatskog registra civilnih zrakoplova⁴⁸ zabilježbe se, između ostalog, mogu učiniti kako bi se osnovali pravni učinci koje zabilježba proizvodi po odredbama zakona ili npr. zabilježba prvenstvenog reda, zajedničke hipoteke, otkaza hipotekarnih tražbina, spora, prisilne dražbe, zabrane otuđenja ili opterećenja, obveze zahtijevanja brisanja hipoteke, pridržaja prvenstvenog reda, zabilježbe određene po pravilima o ovrsi i osiguranju i dr. Odredba čl. 10. st. 2. PSNVHRCZ određuje da se zabrane opterećenja, otuđenja ili ograničenja raspolaganja zrakoplovom ili suvlasničkim dijelom upisuju u teretni list.

Prema pravilu o prvenstvenom redu iz čl. 23. st. 1. PSNVHRCZ prvenstveni red upisa u Registar utvrđuje se prema datumu i satu kada je Agenciji stigao zahtjev za upis, odnosno odluka suda ili drugog nadležnog tijela kojom se određuje upis. Upisi provedeni povodom podnesaka koji su istodobno stigli, u istom su prvenstvenom redu, ako zakonom ili PSNVHRCZ-om nije drugačije određeno (čl. 23. st. 2. PSNVHRCZ).

46 Prema čl. 196. PZ razlikuju se sljedeći upisnici: a) za pomorske brodove: upisnik trgovačkih brodova, upisnik ribarskih brodova i upisnik javnih brodova (st. 1.), b) za brodove u gradnji: upisnik brodova u gradnji (st. 2.), c) za jahte: upisnik jahti, d) za jahte u gradnji: upisnik jahti u gradnji, e) za plutajuće objekte: upisnik plutajućih objekata, a za plutajuće objekte u gradnji: upisnik plutajućih objekata u gradnji, te f) za nepomične odobalne objekte: upisnik nepomičnih odobalnih objekata, a za nepomične odobalne objekte u gradnji: upisnik nepomičnih odobalnih objekata u gradnji.

47 Naime, ovdje se upisuju stvarna prava kojima je pomorski objekt ili njegov dio opterećen, prava stečena na tim pravima, zakup broda, brodarski ugovor na vrijeme za cijeli brod, pravo prvokupa, te druga ograničenja raspolaganja pomorskim objektom kojima je podvrgnut vlasnik opterećenog pomorskog objekta, zabrane opterećivanja i otuđivanja te sve zabilježbe za koje nije izričito određeno da se upisuju u drugi list uloška.

48 Narodne novine br. 137/12, dalje: PSNVHRCZ.

3.2.1.1.4. Zabrana otuđenja i opterećenja nekretnine upisuje se u zemljišne knjige zabilježbom u skladu s čl. 39. t. 2. ZZK prema pravilima iz čl. 70. *et seq.* ZZK.

Prema čl. 345. st. 5. OZ, učinak ove zabilježbe na nekretnini je u tome što predlagatelj osiguranja može tražiti ovrhu na nekretnini za koju je upisana zabrana, bez obzira na to što je nakon upisa zabrane treća osoba na temelju dobrovoljne raspoložbe protivnika osiguranja stekla i uknjižila u zemljišnu knjigu neko svoje pravo. Ovrhu na nekretnini predlagatelj je ovlašten tražiti izravno protiv osobe koja je uknjižena kao vlasnik nekretnine, na temelju ovršne isprave kojom je utvrđene njegova tražbina protiv protivnika osiguranja (radi osiguranja koje je zabrana zabilježena) te dokaza da je ta osoba stekla vlasništvo nekretnine nakon zabilježbe zabrane. Iz navedenoga se može zaključiti da su, zapravo, pravni poslovi koje u pogledu nekretnine opterećene zabilježbom zabrane otuđenja i opterećenja u ovršnom režimu valjani i da proizvode odgovarajuće pravne učinke. Kada je mjera zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine određena prema pravilima ZPOIKOKDP-a pravni poslovi protivnika osiguranja zaključeni nakon upisa zabrane nemaju pravni učinak.

3.2.1.2. Oduzimanje predmeta osiguranja i povjeravanje na čuvanje i upravu

Druga vrsta privremenih mjera radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi na nekretninama i pokretninama mjere su oduzimanja predmeta osiguranja i njihovo povjeravanje na čuvanje i upravu.

3.2.1.2.1. Oduzimanje i povjeravanje na čuvanje pokretnina

Osiguranje oduzimanja imovinske koristi privremenom mjerom oduzimanjem pokretnih stvari i njihovim povjeravanjem na čuvanje Uredu ostvaruje se primjenom posebnih pravila o postupanju s privremeno oduzetom imovinom iz čl. 20. do 22. ZPOIKOKDP. Pravilom iz čl. 20. st. 1. i 2. ZPOIKOKDP određeno je da privremeno oduzetim novčanim sredstvima i predanim stvarima upravlja Ured koji je o istima dužan voditi evidenciju. Riječ je o svojevrsnom obliku sekvestracije nad oduzetim pokretninama, koja je u bitnom uređena, navedenim posebnim pravilima. Opća pravila koja bi u ovršnopravnom sustavu uređivala ovršnu sekvestraciju u našem pravu su izostala. U mjeri u kojoj bi to bilo moguće došla bi u obzir primjena pravila o ovrsi na pokretninama kada predviđaju kako se i na koji način provodi određena radnja koju treba provesti i kod sekvestracije. Ovrha na pokretninama provodi se sljedećim ovršnim radnjama: zapljenom, procjenom, oduzimanjem, otpremanjem, povjeravanjem na čuvanje sudu, ovrhovoditelju ili trećoj osobi, prodajom te namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom (čl. 136. st. 1. OZ). Tako bi, pod pretpostavkom da posebna pravila ne uređuju određena pitanja i da ih ne uređuju drugačije, došla u obzir primjena pravila o čuvanju popisanih pokretnina (čl. 140. OZ), o načinu predaje pokretnina na čuvanje (čl. 141. OZ), i sl. Kada je riječ o gotovu novcu ne će, npr. doći u obzir primjena općih pravila o ovrsi na pokretnini i oduzimanju i polaganju gotovoga novca, vrijednosnih papira i dragocjenosti iz čl. 140. st. 4. i 5. OZ koja predviđaju polaganje istih u sudski

ili javnobilježnički polog, jer postoji posebno pravilo koje izrijeком određuje da se novac oduzet prema odredbama ZPOIKOKDP-a uplaćuju na račun državnog proračuna (čl. 22. st. 2. ZPOIKOKDP).

Posebnim pravilima iz čl. 21. st. 1. ZPOIKOKDP ovlašten je Ured, bez prethodne objave javnog natječaja, donijeti odluku o prodaji privremeno oduzetih pokretnih stvari: a) ako je njihovo čuvanje opasno ili b) ako predstoji neposredna opasnost od njihova propadanja ili znatnog gubitka vrijednosti. Ured je, nadalje, ovlašten stvari pod sekvestrom dati u skladu s njihovom namjenom, u najam ili zakup (čl. 21. st. 2. ZPOIKOKDP), s tim da za štetu na stvarima odgovara RH prema općim pravilima o odgovornosti za štetu (čl. 21. st. 3. ZPOIKOKDP). U slučaju da zahtjev tužitelja bude odbijen (i privremena mjera ukinuta), u roku od petnaest dana od pravomoćnosti presude, civilne plodove stvari ostvarene temeljem navedenih pravnih odnosa treba predati protivniku osiguranja (čl. 21. st. 4. ZPOIKOKDP).

Protivnik osiguranja ovlašten je protiv odluka Ureda o prodaji, odnosno o davanju u zakup ili najam oduzete stvari, izjaviti prigovor u roku od 48 sati od dostave odluke. Protiv odluke suda o prigovoru nije dopuštena žalba (čl. 21. st. 5. ZPOIKOKDP).

3.2.1.2.2. Oduzimanje i povjeravanje na čuvanje nekretnina

Kada je riječ o oduzimanju i povjeravanju na čuvanje nekretnina Uredu, osim već naprijed navedenih posebnih pravila koja vrijede neovisno o kojoj je vrsti stvari riječ, općih pravila koja bi u ovršnopravnom sustavu uređivala ovršnu sekvestraciju na nekretninama nema.⁴⁹ Osim moguće primjene pravila o prinudnoj upravi nad nekretninom iz Zakona o izvršenju i obezbjeđenju od 9. srpnja 1930.⁵⁰ kojim je sekvestracija bila detaljno (§. 79.-§. 106.) uređena i koja bi se mogla primijeniti na temelju Zakona o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine⁵¹ kao pravna pravila.⁵² No takvo rješenje, premda moguće, bilo bi korisnije zamijeniti novom legislativom koja bi se kreirala slijedeći ranija rješenja, te uređenja prinudne uprave na nekretnini iz austrijskog i njemačkog prava, na čijim su zasadima i donesena ranija hrvatska ovršna pravila.^{53 54} Određivanje prinudne

49 V. prijedloge *de lege ferenda* u DIKA, M., op. cit., str. 445. i 633. V. MIHELČIĆ, G., Ovlast hipotekarnih vjerovnika na namirenje hipotekarne tražbine sekvestracijom nekretnine *de lege lata* i *de lege ferenda* u: Liber amicorum in honorem Jadranko Crnić, Novi informator, 2009., str. 415.-417.

50 ŽILIĆ, F., ŠANTEK, M., Zakon o izvršenju i obezbjeđenju (Izvršni postupovnik), Hrvatska književna naklada, Zagreb, 1938.

51 Narodne novine br. 73/91., dalje: ZNPPP.

52 GAVELLA, N., JOSIPOVIĆ, T., GLIHA, I., BELAJ, V., STIPKOVIĆ, Z., Stvarno pravo, Svezak II., Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 353.

53 Posebne odredbe, kojima je uređena prisilna uprava na nekretnini (ovršna sekvestracija) u njemačkom pravu nalaze se u Zakonu o prisilnoj prodaji i prinudnoj upravi, *Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung*, (dalje: ZVG) od 24. ožujka 1897., zadnja izmjena Zakonom od 7. prosinca 2011., Bundesgesetzblatt I S. 2582. Mrežna stranica: <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/zvg/gesamt.pdf>. Odredbe o prisilnoj upravi na nekretnini nalaze u §§ 146.-161. u okviru trećeg dijela ZVG-a.

54 Ovršna pravila o prinudnoj upravi na nekretnini austrijskog prava nalaze se u austrijskom

uprave na nekretnini i po austrijskom i po njemačkom pravu inicira vjerovnik podnošenjem odgovarajućeg prijedloga. Za određivanje prinudne uprave potrebno je stjecanje istih onih pretpostavki koje zakonodavci traže za ovrhu prodajom i unovčenjem nekretnine,⁵⁵ a koje se tiču određenih supstancijalnih i postupovnih pretpostavki.⁵⁶ Postupak prinudne uprave, jednako kao i ovrha na nekretnini, provodi se u dva povezana stadija: određivanje i provedba prinudne uprave. Provodi se ovršnim radnjama: zabilježbom prinudne uprave, zapljenom nekretnine⁵⁷ (prema njemačkom pravu), određivanjem sekvestra koji će ubirati i unovčavati plodove i koristi te o tome polagati račun te namirenjem vjerovnika.

3.3. *Vrijeme trajanja privremene mjere*

Jedna od temeljnih karakteristika privremenih mjera osiguranja je da su one vremenski ograničene što proizlazi iz prirode i svrhe tog pravnog instituta.⁵⁸ Pravilima iz čl. 15. i 16. ZPOIKOKDP predviđena su posebna pravila o vremenu trajanja privremene mjere tj. vremenu na koje se mjera može odrediti.

Osnovno je pravilo ono iz čl. 16. st. 1. ZPOIKOKDP prema kojem osiguranje privremenom mjerom može trajati najdulje šezdeset dana nakon što je sud dostavio predlagatelju osiguranja obavijest o tome da je presuda (čl. 5. st. 1. i čl. 6. st. 1. ZPOIKOKDP) postala pravomoćna. Ovo se pravilo razlikuje od ovršnih pravila prema kojima je privremena mjera dopuštena i može trajati dok ne nastupe pretpostavke za određivanje prethodne mjere kojom se može postići ista svrha osiguranja (čl. 343. st. 2. OZ). Razlog produljenom trajanju privremene mjere (šezdeset dana nakon pravomoćnosti) leži u činjenici što pravilima ZPOIKOKDP-a nije predviđeno osiguranje prethodnim mjerama, pa je radi pravne sigurnosti trebalo

Ovršnom zakonu (*Exekutionsordnung*, dulji naziv: *Gesetz vom 27. Mai 1896, über das Exekutions- und Sicherungsverfahren*, RGrBl. Nr. 79/1896, zadnja promjena u BGBl. I Nr. 33/2013, dalje: EO. Mrežna stranica: http://www.jusline.at/index.php?cpid=f04b15af72dbf3fdc0772f869d4877ea&law_id=62. Ovim je Zakonom u §§ 97.-133. EO uređena prinudna uprava na nekretnini (*Zwangsverwaltung*).

55 Iako se, načelno, prinudna uprava određuje nad nekretninom u vlasništvu dužnika, može se odrediti i kada nisu ispunjene pretpostavke iz §. 17/1. ZVG (prema kojem se prinudna prodaja smije odrediti samo kada je dužnik upisan kao vlasnik ili nasljednik upisanog vlasnika), ako dužnik ima vlasnički posjed nekretnine (§. 147/1. ZVG) čije se postojanje mora učiniti vjerojatnim odgovarajućim ispravama, ukoliko sudu nije opće poznat (§. 17/2. ZVG). BÖTTSCHER, R., ZVG, Gesetz über die Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung Kommentar, 4. neu bearbeitete Aufl., Verlag C. H. Beck, München, 2005., komentar uz § 147., Rn 1 i 2.

56 Njemački zakonodavac na privremenu upravu izrijekom određuje odgovarajuću primjenu pravila koja uređuju prisilnu prodaju nekretnine pa se ista uvijek primjenjuju ako nešto drugo ne proizlazi iz § 147. do § 151. ZVG (§ 146/1. ZVG). BÖTTSCHER, R., op. cit., komentar uz § 146., Rn 35. i 36.

57 Tako BÖTTSCHER, R., op. cit., komentar uz § 148., Rn 1. i 15.

58 V. npr. VS, Kž-303/10 od 21. travnja 2010. u kojoj stoji da: „Privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva i oduzimanja imovinske koristi traju do okončanja kaznenog postupka što znači da ostaju na snazi do izvršenja mjera zbog čijeg su osiguranja donesene.“

osigurati razumno vrijeme kako bi pravomoćna odluka stekla svojstvo ovršnosti, a time udovoljila zahtjevu za podobnost i ovršnost ovršne isprave za moguću ovrhu. Ako bi, unutar roka od šezdeset dana, bila predložena ovrha, privremena mjera će se ukinuti.⁵⁹

Postoje i pravila iz čl. 15. ZPOIKOKDP koja uređuju vrijeme trajanja privremene mjere:

a) u slučaju kada je prijedlog za osiguranje podnesen prije pokretanja postupka, osiguranje privremenom mjerom može trajati najdulje dvije godine od dana kad je ta mjera određena, odnosno ako ne bude potvrđena optužnica, određena rasprava na temelju privatne tužbe (čl. 15. st. 1. ZPOIKOKDP),

b) u slučaju kada sud, na prijedlog protivnika osiguranja, utvrdi da mjera nije potrebna ili da se osiguranje može postići kakvom drugom privremenom mjerom, te ako protivnik osiguranja ili treća osoba položi jamčevinu. U navedenim slučajevima privremena se mjera može ukinuti ili zamijeniti drugom prije isteka vremena na koje je ona određena, odnosno prije isteka roka (čl. 15. st. 2. ZPOIKOKDP),

Ono što je, međutim, iznimno važno kada je riječ o vremenu trajanja privremene mjere, a u vezi sa sadržajem prijedloga za osiguranje, odnosno rješenja o osiguranju privremenom mjerom je to da je predlagatelj dužan u prijedlogu, odnosno sud u rješenju predložiti tj. odrediti vrijeme trajanja mjere. Osiguranje privremenom mjerom ne može se odrediti *sine die*.

4. ŽALBA PROTIV RJEŠENJA O OSIGURANJU I IZLUČNI PRIGOVOR (ŽALBA)

Prema čl. 11. st. 5. ZPOIKOKDP protiv rješenja o osiguranju dopuštena je žalba u roku od 3 dana od dana njegova dostavljanja. Riječ je o posebnom roku koji predviđaju pravila ZPOIKOKDP, koji je kraći od roka za žalbu protiv rješenja o osiguranju privremenim mjerama koji predviđaju pravila OZ-a i iznosi osam dana. Žalba nije suspenzivna, pa ne zadržava ovrhu rješenja. O žalbi odlučuje viši sud i to sudac pojedinac višeg suda.

Protiv rješenja o osiguranju privremenom mjerom treća osoba koja tvrdi da u odnosu na stvar za koju je određeno osiguranje ima pravo koje sprječava provedbu može podnijeti izlučni prigovor i tražiti da se osiguranje proglasi nedopuštenim (čl. 18. st. 1. ZPOIKOKDP). O izlučnom prigovoru odlučuje sud koji je donio rješenje o osiguranju privremenom mjerom. Protiv tog rješenja dopuštena je žalba u roku od 3 dana od dana dostave. Žalba nije suspenzivna, a o njoj odlučuje sudac pojedinac višeg suda (čl. 18. st. 2. ZPOIKOKDP). Međutim, u slučaju kada treća osoba dokazuje svoje pravo javnom ispravom ili se postojanje tog prava može utvrditi na temelju pravila o zakonskim predmnjevanjima, žalba je suspenzivna i odgađa provedbu rješenja o osiguranju privremenom mjerom (čl. 18. st. 3. ZPOIKOKDP). No, neovisno o tome ima li treća osoba izlučni prigovor utemeljen na kvalificiranim

⁵⁹ PAVIŠIĆ, B., KUNŠTEK, E., op. cit., str. 62.-63.

isprava, pa je time taj prigovor suspenzivan ili ne, ono što čini bitnu razliku od uređenja predviđenog ovršnim pravilima, je rješenje prema kojem se treća osoba ne upućuje u parnicu kako bi se utvrdila osnovanost njezina prigovora, već se o njemu meritorno odlučuje u postupku u kojem se određuje osiguranje.⁶⁰

5. UKIDANJE PRIVREMENE MJERE

Pitanje ukidanja rješenja o osiguranju privremenom mjerom u uskoj je vezi s vremenom trajanja osiguranja. Osnovno je pravilo da osiguranje privremenom mjerom traje do isteka vremena za koje je određeno. U takvom slučaju, ne predloži li predlagatelj osiguranja produljenje osiguranja, rješenje o osiguranju ukinut će se protekom vremena. Moguće je, međutim, da predlagatelj osiguranja stavi prijedlog za produljenje osiguranja privremenom mjerom. Prema posebnom pravilu iz čl. 59. ZUSKOK takav se prijedlog mora staviti najkasnije tri dana prije isteka vremena na koje je mjera određena. Sud će odrediti produljenje mjere, ako se nisu promijenile okolnosti pod kojima je mjera određena.

Posebno pravilo iz čl. 15. st. 4. ZPOIKOKDP predviđa na ukidanje i produljenje osiguranja privremenom mjerom primijeniti pravila čl. 11. st. 2. do 8. ZPOIKOKDP koja, u bitnom, sadrže pravila o nadležnosti za određivanje i provedbu mjere i sastav suda. U slučaju ako je privremena mjera određena na vrijeme koje je kraće od roka iz čl. 15. st. 1. ZPOIKOKDP ili šezdeset dana od dostave pravomoćne presude, predlagatelj osiguranja može predložiti da se trajanje privremene mjere produlji (čl. 15. st. 3. ZPOIKOKDP), ako za to postoje pretpostavke koje se inače prema pravilima ZPOIKOKDP-a traže za osiguranje privremenom mjerom.⁶¹

Do ukidanja privremene mjere može doći i u slučajevima kada sud, na prijedlog protivnika osiguranja, utvrdi da: a) mjera nije potrebna, b) se osiguranje može postići kakvom drugom privremenom mjerom te c) ako protivnik osiguranja ili treća osoba položi jamčevinu. Jamčevina se uvijek daje u gotovom novcu, a iznimno u stvarima ili pravima koja se, po ocjeni suda, mogu unovčiti u kratkom roku (čl. 15. st. 2. ZPOIKOKDP).

6. PRAVO NA NAKNADU ŠTETE

Sukladno čl. 354. st. 1. OZ protivnik osiguranja ima prema predlagatelju osiguranja pravo na naknadu štete koja mu je nanesena privremenom mjerom za koju je utvrđeno da je bila neosnovana ili koju predlagatelj osiguranja nije opravdao. Za štetu koja je posljedica privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske

60 PAVIŠIĆ, B., KUNŠTEK, E., op. cit., str. 65.

61 V. čl. 351. st. 2. i 3. OZ kojima se određuje da će sud, na prijedlog predlagatelja osiguranja, produžiti trajanje privremene mjere, uz uvjet da se nisu promijenile okolnosti pod kojima je ta mjera određena. Prijedlog se može podnijeti samo prije nego što protekne vrijeme za koje je privremena mjera određena.

koristi ostvarene kaznenim djelom odgovara RH-a (čl. 17. st. 1. ZPOIKOKDP). Međutim, ako je prijedlog za određivanje privremene mjere podnio oštećenik kao tužitelj ili privatni tužitelj, za štetu koja je posljedica privremene mjere odgovara oštećenik ili privatni tužitelj (čl. 17. st. 2. ZPOIKOKDP). Protivnik osiguranja može pokrenuti parnični postupak za naknadu štete pred nadležnim sudom u roku od godinu dana računajući od pravomoćnosti presude kojom je okrivljenik oslobođen ili je optužba odbijena, ili kojom je odbijen prijedlog za donošenje presude iz čl. 6. ZPOIKOKDP. U slučaju, kada je riječ o naknadi štete od Republike Hrvatske, dakle kada je osiguranje privremenom mjerom određeno po prijedlogu državnog odvjetnika, protivnik osiguranja može pokrenuti parnični postupak u roku od trideset dana od dana kad je saznao da je državni odvjetnik odbio njegov zahtjev za mirno rješenje spora, odnosno od dana kad je istekao rok u kojem je državni odvjetnik trebao donijeti odluku o tom zahtjevu (čl. 17. st. 3. ZPOIKOKDP).

Prema pravilu iz čl. 60. st. 3. ZUSKOK protivnik osiguranja ovlašten je od predlagatelja zatražiti naknadu štete prema općim propisima.

III. ZAKLJUČAK

Postupak osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem uređuje složena križaljka pravila različitih propisa. Pored pravila kaznenopravne naravi, u prvom redu, pravila ZPOIKOKDP-a, ali i relevantnih pravila ZKP-a i ZUSKOK-a (kada je riječ o postupcima oduzimanja imovinske koristi u predmetima iz tzv. USKO-čke nadležnosti), nezaobilazna je primjena ovršnopравnih pravila i s njima povezanih pravila stvarnopравne naravi iz ZV-a kao općeg propisa i iz ZZK-a, PZ-a, ZOSOZP-a i dr. Hodogram pravila, kada je u pitanju oduzimanje imovinske koristi, počiva na pravilu o primarnoj primjeni pravila ZPOIKOKDP-a, dok se sva druga pravila primjenjuju supsidijarno i kada se za to kumulativno ispune pretpostavke da određeno pitanje nije uređeno, odnosno nije uređeno drugačije ZPOIKOKDP-om. Određene posebnosti rezervirane su za osiguranje oduzimanja imovinske koristi u predmetima iz nadležnosti USKOK-a i, premda nisu suštinske, postoje razlike spram pravila ZPOIKOKDP-a. Tako je najvažnija razlika u horizontalnoj hijerarhiji kaznenopravnih pravila koja se odnosi na pretpostavke za određivanje osiguranja privremenom mjerom za koje se ZUSKOK-om predviđa ispitati na ročištu postoje li te pretpostavke, nakon što je, zapravo osiguranje određeno i počelo proizvoditi predviđene pravne učinke.

S druge strane, temeljna se razlika u uređenju osiguranja oduzimanja imovinske koristi prema pravilima ZPOIKOKDP-a u odnosu na uređenje prema pravilima OZ-a ostvaruje u nekoliko važnih točaka.

Prva se ogleda u pravnim učincima koje prema pravilima ZPOIKOKDP-a proizvodi upis zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine, ali i sva druga osiguranja zabranom otuđenja i opterećenja predmeta osiguranja u odgovarajuće registre. Naime, prema ovršnim pravilima, učinak je ove zabilježbe na nekretnini u tome što predlagatelj osiguranja može tražiti ovrhu na nekretnini za koju je upisana zabrana,

bez obzira na to što je nakon upisa zabrane treća osoba na temelju dobrovoljne raspoložbe protivnika osiguranja stekla i uknjižila u zemljišnu knjigu neko svoje pravo, tako da je ovlašten tražiti je izravno protiv osobe koja je uknjižena kao vlasnik nekretnine, na temelju ovršne isprave kojom je utvrđena njegova tražbina protiv protivnika osiguranja (radi osiguranja koje je zabrana zabilježena) te dokaza da je ta osoba stekla vlasništvo nekretnine nakon zabilježbe zabrane. To znači da prema ovršnim pravilima, neovisno o tome što je na nekretninu upisana zabrana otuđenja i opterećenja, ova mjera osiguranja nema za posljedicu nevaljalost raspolaganja nekretninom, pa i onih koja imaju značenje dobrovoljnih raspoložbi protivnika osiguranja. S druge strane, kada je mjera zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine određena prema pravilima ZPOIKOKDP-a, to za posljedicu ima da pravni poslovi protivnika osiguranja zaključeni nakon upisa zabrane nemaju pravni učinak. Ovdje treba imati u vidu da navedeno uređenje iz ZPOIKOKDP-a govori samo o pravnim poslovima, dakle o dobrovoljnim raspoložbama protivnika osiguranja i za njih određuje da ne će biti valjani ako je za nekretninu upisana privremena mjera osiguranja zabrane otuđenja i opterećenja prema pravilima ZPOIKOKDP-a. Dakle, *arumentum a contrario*, upis zabrane otuđenja i opterećenja ne prijeći daljnje upise za nekretninu, odnosno promjene koje nastaju temeljem sudske odluke (npr. nedobrovoljna sudska hipoteka) ili zakona.

Druga je važna razlika plod činjenice što u odnosu na privremenu mjeru oduzimanja i povjeravanje na čuvanje nekretnine, za razliku od OZ-a, ZPOIKOKDP sadrži određena pravila i kao najvažnije ono o mogućnost da se sekvestrirana nekretnina dade u zakup ili najam. Izostanak općih pravila koja bi uređivala ovršnu sekvestraciju, a posebno delikatnu u dijelu u kojem izostaje publiciranje činjenice oduzimanja nekretnine i povjeravanja na čuvanje Uredu upisom u zemljišnu knjigu, upis zakupa ili najma zahtjeva da se takva pravila *de lege ferenda* predvide.

Važna razlika u odnosu na ovršna pravila postoji i s obzirom na vrijeme za koje se privremena mjera određuje, odnosno vrijeme za koje najdulje može trajati, a ono prema pravilima ZPOIKOKDP-a iznosi šezdeset dana od dostave pravomoćne presude. Takvo, svojevrsno produljenje trajanja privremene mjere, bilo je nužno odrediti kako bi se omogućilo da pravomoćna presuda stekne svojstvo ovršnosti protekom paricijskog roka, pa se time ostvare i pretpostavke za ovrhu. Imajući u vidu da pravila ZPOIKOKDP-a ne predviđaju osiguranje prethodnim mjerama.

Konačno, značajna razlika spram uređenja iz OZ-a postoji i s obzirom na dužnost suda da o izlučnom prigovoru treće osobe odluči u samom postupku osiguranja, bez ovlasti da podnositelja izlučnog prigovora uputi u parnicu.

Summary

SECURING CONFISCATION OF PECUNIARY GAIN ACQUIRED BY A CRIMINAL OFFENCE AND MINOR OFFENCE ON REAL ESTATE AND MOVABLES

This paper analyzes the legislative regulation of securing the confiscation of pecuniary gain acquired through a criminal offence and minor offence as a special kind of security by interim measures on real estate and movables. The latter is illustrated by means of special and general rules by which it is governed. Thereafter, the key features of its legal structure are analyzed. Finally, the authors compare both special and general rules and demonstrate the underlying differences in the regulation of this concept under the Act on Confiscation of Pecuniary Gain Acquired by a Criminal or Minor Offence in relation to the regulation under the rules of the Croatian Execution Act. Special emphasis is placed on: a) legal effects produced by the entry of the prohibition of alienation and encumbrance of real estate in the special regime; b) special rules on seizing and entrusting the real estate to care; c) the period for which the interim measure is determined under a special regime and d) objections by a third party.

Key words: *interim measures, real estate, movables.*

Zusammenfassung

SICHERUNG VON WEGNAHME DES DURCH DIE STRAFTAT UND ORDNUNGSWIDRIGKEIT AN IMMOBILIEN UND MOBILIEN ERZIELTEN VERMÖGENSVORTEILS

Die Autoren analysieren das Institut der Sicherung von Wegnahme des durch die Straftat und Ordnungswidrigkeit an Immobilien und Mobilien erzielten Vermögensvorteils als eine besondere Art von einstweiligen Verfügungen an Mobilien und Immobilien. Zuerst wird das Institut bezüglich der Sonderregeln und allgemeinen Regeln, durch welche es geregelt wird, dargestellt. Danach werden Schlüsselmerkmale der Regelung analysiert. Abschließend werden Sonderregeln und allgemeine Regeln verglichen und grundlegende Unterschiede bei der Institutsregelung gemäß den Regeln des Gesetzes über das Verfahren der Wegnahme des durch die Straftat und Ordnungswidrigkeit erzielten Vermögensvorteils in Bezug auf die Regelung gemäß den Regeln des Zwangsvollstreckungsgesetzes dargestellt. Folgendes wird apostrophiert: a) Rechtswirkungen, welche durch die Eintragung des Verbots der Veräußerung und Belastung von Immobilie im Sonderregime entstehen b) Sonderregeln über die Wegnahme der Immobilie und über die zur Verwahrung

anvertrauten Immobilie, c) den Zeitraum, für welchen die einstweilige Verfügung im besonderen Regime bestimmt wird, und d) die aus dem Aussonderungsrecht hervorgehende Einrede.

Schlüsselwörter: *einstweilige Verfügungen, Immobilien, Mobilien.*

Riassunto

L'ASSICURAZIONE DI CONFISCA DEL PROFITTO DERIVANTE DA DELITTO O CONTRAVVENZIONE SU BENI IMMOBILI E MOBILI

Gli autori nel contributo analizzano l'istituto dell'assicurazione di confisca del profitto derivante da delitto o contravvenzione quale specifica misura temporanea su beni mobili ed immobili. Prima di tutto s'illustra l'istituto con riferimento alle regole generali e speciali che lo disciplinano. Dopo di che si analizzano i tratti caratteristici della disciplina. Da ultimo si mettono a confronto le regole speciali e generali e si rilevano le principali differenze quanto alla disciplina dell'istituto secondo le regole della legge sulla confisca dei profitti derivanti da reati rispetto alle regole sull'esecuzione forzata. Si rilevano: a) le conseguenze giuridiche prodotte dall'annotazione del divieto di alienazione e degli aggravati degli immobili assoggettati a particolare regime; b) le regole speciali riguardo alla confisca e la custodia dell'immobile; c) la durata della misura temporanea in regimi speciali; d) l'atto di opposizione.

Parole chiave: *misure temporanee, beni immobili, beni mobili.*